

KORUPCIJOS SUVOKIMO INDEKSAS 2017 M.: LIETUVOS SITUACIJOS APŽVALGA

2018 m. vasario 21 d. „Transparency International“ (toliau – TI) pristatė 2017 m. „Korupcijos suvokimo indeksą“¹ (toliau – KSI) rezultatus.² KSI yra vienas žinomiausių kasmet pasaulyje atliekamų korupcijos suvokimo tyrimų. Šis indeksas yra svarbus informacijos šaltinis tarptautinėms politinėms institucijoms, verslo ir finansų struktūroms, planuojančioms investuoti arba vystyti naujus verslo projektus tam tikroje valstybėje.

I. BENDROJI KSI APŽVALGA

Atlikę KSI indekso rezultatų analizę, nustatėme, kad:

1.1. 2017 m. Lietuvai skirti **59** balai iš 100 galimų³, t. y. Lietuva užėmė **38** vietą iš 180 valstybių sąrašo. Palyginti su 2016 m. rezultatais, 2017 m. Lietuvos vertinimo rodiklis ir pozicija visiškai nepasikeitė (2016 m. – 59 balai ir 38 vieta), tačiau pažymėtina, kad vertintų valstybių skaičius šiais metais išaugo (2017 m. – 180, o 2016 m. – 176 valstybės).

1.2. Lietuvos KSI nuo 2012 m. išaugo 5 balais, o vieta pakilo net 10 pozicijų. Remiantis „PriceWaterhouseCoopers“ (PwC) 2016 m. atlikta analize, atvirkštinio KSI padidėjimas vienu punktu sietinas su BVP vienam gyventojui sumažėjimu 380 JAV dol.⁴ Išvedus nuolatinių gyventojų skaičiaus (metų pradžioje) 2012–2017 m. vidurkį – 2 929 457 ir atsižvelgus, kad Lietuvoje KSI per tiriamąjį laikotarpį padidėjo 5 balais, darytina prielaida, kad Lietuvoje korupcijos lygio daroma žala galimai sumažėjo 1 113 193 660 JAV dol., t. y. vidutiniškai 185 532 276,67 JAV dol. per metus.

1.3. Kalbant apie globalius bei regioninius vertinimus, globalus KSI vidurkis šiais metais kaip ir pernai siekė 43 balus, o Europos Sąjungos ir Vakarų Europos valstybių – 66 balus, t. y. Lietuva vis dar atsilieka nuo regioninio vidurkio 7 balais. Pastebėtina, kad Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos narių vidurkis siekia 68 balus, tad nuo pastarųjų Lietuva atsilieka 9 balais. Savo ruožtu tarp Europos Sąjungos ir Vakarų Europos Lietuva išlaikė tas pačias pozicijas – 19 vietą, o tarp Europos Sąjungos valstybių narių – 16 vietą.

¹ Nustatant 2017 m. KSI, buvo vadovaujama 14-os tyrimų rezultatais. TI apskaičiuoja KSI tik tų valstybių, kurios per paskutinius dvejus metus buvo įtrauktos į mažiausiai 3 indekso apskaičiavimui naudojamus tyrimus. Nustatant Lietuvos 2017 m. KSI, remtasi devyniais šaltiniais:

1. Bertelsmano fondo Transformacijos indekso tyrimas (Bertelsmann Foundation Transformation Index, BF TI); 2. IMD Pasaulio konkurencingumo metinė ataskaita (IMD World Competitiveness, IMD); 3. Pasaulio ekonomikos forumo Vadovų nuomonių tyrimas (World Economic Forum Executive Opinion Survey (EOS), WEF); 4. Freedom House „Tautų tranzito tyrimas“ (Freedom House Nations in Transit, FH); 5. Global Insight „Šalies rizikų vertinimo tyrimas: (Global Insight Country Risk Ratings, GI); 6. Bertelsmano fondo „Darnaus valdymo rodiklių tyrimas“ (Bertelsmann Foundation Sustainable Governance Indicators, BF (SGI)); 7. Economist Intelligence Unit „Šalies rizikų vertinimo tyrimas“ (Economist Intelligence Unit Country Risk Ratings, EIU); 8. Politinės rizikos centro tyrimas „Tarptautinis šalių rizikos gidai“ (Political Risk Services International Country Risk Guide (ICRG)); 9. Projektas „Demokratijos įvairovė“ (Varieties of Democracy Project, VDEM).

² Prieiga per internetą: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017

³ Korupcijos suvokimas šalyse įvertinamas šimto balų skalėje nuo 0 iki 100, kur 0 reiškia, kad šalis yra labai korumpuota, 100 – kad labai skaidri.

⁴ Prieiga per internetą: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/economy/global-economy-watch/cost-of-corruption.html>

1.4. 2017 metų tyrime nei viena iš valstybių nepadarė didesnės pažangos artėjant prie aukščiausio KSI balo. Iš 180 valstybių daugiau negu du trečdaliai (69 proc.) surinko mažiau nei 50 balų. Be to, 2017 metais dalis ES valstybių, kurių indekso rodiklis krito arba nepakito, viršijo skaičių valstybių, pakilusių į aukštesnes pozicijas. ES KSI rodiklis mažėjo 9 šalių (labiausiai Suomijoje, Švedijoje ir Vengrijoje – atitinkamai 4, 4 ir 3 balais), 6 valstybių išliko nepakitęs, o padidėjo 13 šalių (didžiausias augimas užfiksuotas Graikijoje ir Italijoje – atitinkamai 4 ir 3 balais).

1.5. 2017 m. kaip ir 2016 m. sąrašė pirmuoja Naujoji Zelandija (89 balai) ir Danija (88 balai), o paskutiniąją vietą užima Somalis (9 balai). Pažymėtina, kad abiejų pirmaujančių valstybių reitingas šiais metais krito: Naujosios Zelandijos – 1 balu, o Danijos – 2 balais. Praeitais metais trečiąją vietą užėmusi Suomija, šiais metais patyrusi 4 balų kritimą – 85 balai – dabar savo poziciją dalinasi su Norvegija ir Šveicarija.

1.6. Tarp Baltijos valstybių lydere išlieka Estija, kuri gavo 71 balą ir užėmė 21 vietą, t. y. palyginti su praeitais metais, šalies indeksas išaugo vienu balu ir pozicija pakilo viena vieta (pernai – 70 balų ir 22 vieta). Latvijos KSI taip pat padidėjo 1 balu – 58 balai, o pozicija pakilo per keturias vietas – 40 (pernai – 57 balai ir 44 vieta). Savo ruožtu Lenkijos KSI sumažėjo 2 balais – 60 balų, o vieta nukrito net 7 pozicijomis – 36 vieta (pernai – 62 balai ir 29 vieta).

1.7. Pasauliniu mastu 2017 m. pastebima ryšio tarp korupcijos ir žodžio laisvės koreliacija. Žodžio laisvė yra gyvybiškai svarbi atskleidžiant korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas ir neteisėtumą, kurį jos sukelia. KSI lyderės – šalys su mažiausiu korupcijos lygiu – pasižymi stipria žurnalistų bei socialinių aktyvistų (nevyriausybinų organizacijų) teisių apsaugos sistema, priešingai negu valstybės, užimančios paskutines vietas reitinge, ir labiau linkusios slopinti savo piliečių bei žiniasklaidos balsus. TI atlikta analizė, kuri apėmė Žurnalistų apsaugos komiteto duomenis, parodė, kad per paskutinius šešerius metus maždaug 9 iš 10 (96 proc.) žurnalistų buvo nužudyti valstybėse, kurių KSI siekė 45 arba mažiau balų⁵.

1.8. KSI rezultatai koreliuoja ne tik su išpuoliais prieš spaudos laisvę ir pilietinės visuomenės organizacijas. Aukštas korupcijos lygis taip pat sietinas su silpna teisine valstybe, laisvo priėjimo prie viešosios informacijos neužtikrinimu, socialinių medijų valstybine kontrole ir sumažėjusiu pilietinės visuomenės dalyvavimu valstybės valdyme⁶.

II. KSI RODIKLIO POKYČIAI 2012–2017 M.

2.1. Lietuvos ir ES valstybių narių KSI pokytis 2012–2017 m.⁷

Eil. Nr.	ES Valstybė narė	KSI 2017	Pokytis (lyginant su praėjusiais metais)	KSI 2016	KSI 2015	KSI 2014	KSI 2013	KSI 2012
1.	Danija	88	↓2	90	91	92	91	90
2.	Suomija	85	↓4	89	90	89	89	90
3.	Švedija	84	↓4	88	89	87	89	88
4.	Liuksemburgas	82	↑1	81	81	82	80	80
5.	Nyderlandai	82	↓1	83	87	83	83	84

⁵ Prieiga per internetą: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017

⁶ Ibid.

⁷ Nuo 2012 m. KSI yra vertinamas 10 balų skalėje. Ankstesni duomenys nėra pateikiami, kadangi metodologiniai skirtumai neleidžia palyginti jų pokyčių dinamikos.

6.	Jungtinė Karalystė	82	↑1	81	81	78	76	74
7.	Vokietija	81	→	81	81	79	78	79
8.	Austrija	75	→	75	76	72	69	69
9.	Belgija	75	↓2	77	77	76	75	75
10.	Airija	74	↑1	73	75	74	72	69
11.	Estija	71	↑1	70	70	69	68	64
12.	Prancūzija	70	↑1	69	70	69	71	71
13.	Portugalija	63	↑1	62	63	63	62	63
14.	Slovėnija	61	→	61	60	58	57	61
15.	Lenkija	60	↓2	62	62	61	60	58
16.	Lietuva	59	→	59	59	58	57	54
17.	Latvija	58	↑1	57	55	55	53	49
18.	Kipras	57	↑2	55	61	63	63	66
19.	Čekija	57	↑2	55	56	51	48	49
20.	Ispanija	57	↓1	58	58	60	59	65
21.	Malta	56	↑1	55	56	55	56	57
22.	Italija	50	↑3	47	44	43	43	42
23.	Slovakija	50	↓1	51	51	50	47	46
24.	Kroatija	49	→	49	51	48	48	46
25.	Graikija	48	↑4	44	46	43	40	36
26.	Rumunija	48	→	48	46	43	43	44
27.	Vengrija	45	↓3	48	51	54	54	55
28.	Bulgarija	43	↑2	41	41	43	41	41

III. KSI ŠALTINIŲ APŽVALGA IR REZULTATAI

Atlikę KSI tyrimo šaltinių analizę, nustatėme, kad:

3.1. Nustatant Lietuvos KSI 2017 metais, remtasi devyniais šaltiniais. Kai kurių atliktų tyrimų rezultatai yra viešai prieinami internete, tačiau ne visų jų metodologijos, išsamūs valstybių statistiniai duomenys yra skelbiami (pavyzdžiui, IMD, GI, EIU, ICRG). Respondentų/ informantų (daugiausiai – autoritetinių konkrečios valstybės ar tarptautinių organizacijų ekspertų, verslininkų) prašoma įvertinti šalies korupcijos lygį, įvairaus lygmens valstybės institucijų antikorupecines iniciatyvas, priemones ir jų veiksmingumą. Apklausa remiasi korupcijos situacijos konkrečioje šalyje suvokimu, respondentų neklausama apie tiesioginę korupcijos patirtį. Be to, didžioji dalis klausimų nukreipta į platesnį valstybių ekonominio ir socialinio vystymosi bei konkurencingumo vertinimą.

3.2. Dažniausiai skelbiami apibendrinti tyrimų rezultatai, tačiau atsižvelgiant į KSI metodologiją, 2017 m. Lietuvos gauti balai/ indeksas svyruoja nuo **55** iki **63** (2016 m. – nuo 53 iki 65).

3.3. Atsižvelgiant į KSI šaltinių rodiklių pokyčius⁸, matyti, kad jeigu 2016 m. Lietuvos vertinimas augo tik pagal 2 šaltinių rodiklius, 1 rodiklis nepasikeitė, o sumažėjimas buvo net pagal 5 šaltinių rodiklius (bendras įverčių pokyčio balas buvo neigiamas – -25), tai 2017 m. Lietuvos vertimai

⁸ Žr. Priedas 1.

gerėjo net pagal 6 šaltinių rodiklius (labiausiai pagal BF TI⁹ – 4 balais, FH¹⁰ ir VDEM¹¹ – po 3 balus), pagal 1 – nepasikeitė, o sumažėjo – pagal 2 rodiklius (WEF¹² – 4 balais ir IMD¹³ – 5 balais) (**bendras pokyčio 2017 m. balas** teigiamas – +4). Tačiau 2017 m. ženklesnių šaltinių indeksų augimo pokyčių užfiksuota nebuvo (bendras teigiamų rodiklių pokytis +13 balų), tad sumažėjusių rodiklių pokytis (bendras neigiamų rodiklių pokytis -9 balai) lėmė bendrojo rezultato stagnaciją. Pastarosios tendencijos yra savotiškas signalas, kad ekspertai ir verslo atstovai nemato didesnių pastangų ne tik stiprinant antikorupcinę aplinką, bet ir šalies ekonominį bei socialinį tvarumą. Kalbant apie situacijos korupcijos srityje pokyčius, siekiant efektyvaus rezultato, viešojo sektoriaus ir verslo atstovams nereikėtų laukti vien teisėsaugos ar priežiūros institucijų intervencijos, o pačioms imtis iniciatyvos kuriant tvarią antikorupcinę aplinką savo organizacijų viduje¹⁴.

3.4. Siekdami išanalizuoti šiais metais paskelbto antikorupcinių pastangų vertinimo rezultatus, detaliau apžvelgėme sumažėjusių KSI šaltinių – IMD ir WEF – rodiklius¹⁵:

KSI šaltinis	Tyrimo aprašymas
<p>IMD World Competitiveness Yearbook 2017¹⁶ (<i>IMD Pasaulio konkurencingumo metinė ataskaita</i>)</p> <p>IMD yra aukščiausio rango verslo mokykla, orientuota į vadovų lyderių ugdymą.</p> <p><u>2016 m. Lietuvai skirtas bendras balas – 48 (2016 m. – 53)</u></p>	<p>IMD tyrimas matuoja tautų ir valstybių konkurencingumą akcentuojant socialinį, politinį ir ekonominį klimatą. Tyrimas remiasi 260 kriterijais ir daugiau kaip 6250 verslo lyderių apklausa, kuria siekiama išsiaiškinti verslo požiūrį į korupciją, aplinkosaugos problemas ir gyvenimo kokybę šalyje. 2017 m. tyrime dalyvavo 63 valstybės.</p> <p>Šiais metais pagal savo konkurencingumą (vyriausybės darbo ir verslo efektyvumą ir produktyvumą) Lietuva užėmė 33 vietą, t. y., palyginti su 2016 m., pozicija nukrito per 3 vietas (30 vieta).</p>
<p>2. World Economic Forum (WEF) Executive Opinion Survey (EOS) 2017¹⁷ (<i>Pasaulio ekonomikos forumo Vadovų nuomonių tyrimas</i>)</p>	<p>The Executive Opinion Survey (EOS) – kasmetinė Pasaulio ekonomikos forumo verslo atstovų apklausa, kurios metu renkami ir analizuojami duomenys šalių konkurencingumo indeksui (Global Competitiveness Index, GCI) nustatyti.</p> <p>2017 m. apklausti 14375 verslininkai 148 valstybėse. Lietuvoje buvo apklausta 116 verslo atstovų.</p>

⁹ Bertelsmann Foundation Transformation Index.

¹⁰ Freedom House Nations in Transit.

¹¹ Varieties of Democracy Project.

¹² World Economic Forum Executive Opinion Survey (EOS).

¹³ IMD World Competitiveness Yearbook.

¹⁴ Prieiga per internetą: <http://www.transparency.lt/korupcijos-suvokimo-indekse-lietuvos-pozicija-nepakito/>

¹⁵ Detalesnė IMD šaltinio apžvalga nėra pateikiama dėl atviro priėjimo prie duomenų apribojimo. Prieiga per internetą: <https://www.imd.org/news/updates/new-competitive-global-elite-emerges-in-imd-business-schools-latest-world-competitiveness-ranking/>

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Prieiga per internetą:

[http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-](http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/04Backmatter/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018AppendixC.pdf)

[2018/04Backmatter/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018AppendixC.pdf;](http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/04Backmatter/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018AppendixC.pdf)

[http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-](http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf)

[2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf](http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf)

<p>Pasaulio ekonomikos forumas (PEF) yra nepriklausoma tarptautinė organizacija, jungianti verslo, politinius, akademinus ir kitus lyderius, skatinanti prisidėti prie visuomenės vystymosi, globalių ir regioninių verslo ir pramonės problemų sprendimų.</p>	<p>Iš pateikto sąrašo respondentų buvo prašoma išsirinkti 5 veiksnus, sudarančius didžiausias kliūtis verslui jų šalyje, ir išreitinguoti juos nuo 1 (didžiausia problema) iki 5.</p> <p>Lietuvoje didžiausią problemą verslininkams kelia šalies mokestinė sistema (17,6 balo). Mokesčių tarifai buvo didžiausiu verslo plėtrą ribojančiu veiksniu tiek 2016, tiek ir 2017 m. Antrąją vietą užima neefektyvus biurokratinis aparatas (15,6 balo). Šio veiksnio aktualumas per metus gerokai padidėjo. Trečiojoje vietoje išskiriamas varžantis darbo santykių reguliavimas (13,2 balo). Tarp labiausiai verslo plėtrą ribojančių veiksnių taip pat išskiriami: mokesčių reguliavimas (11,7 balo) ir darbo rinkos poreikių neatitinkanti darbo jėgos kvalifikacija (9,7 balo).</p> <p>Pažymėtina, kad korupcija šiuo atveju užima 9 vietą (4,6 balo). Taigi korupcija vis rečiau verslininkų yra įvardijama kaip pagrindinė kliūtis verslo plėtrai Lietuvoje. 2015 ir 2016 m. tyrimų duomenimis korupcija užėmė 6 vietą.</p>
<p><u>2017 m. Lietuvai skirtas bendras balas – 52 (2016 m. – 56)</u></p>	

3.5. Atkreiptinas dėmesys, kad nors KSI rezultatai turėtų reprezentuoti 2017 m. situaciją, dėl tam tikrų tyrimo dizaino ypatumų, kai kurie šaltiniai pateikia ankstesnio laikotarpio duomenis, tad pateikiamas retrospektyvus situacijos vertinimas. Pavyzdžiui, Lietuvos vertinimas pagerėjo 1 balu pagal Bertelsmano fondo „Darna valdymo indeksą“ (toliau – SGD)¹⁸. Detaliau susipažinus su šio tyrimo metodologija, paaiškėjo, kad Lietuvos 2017 m. SGI ataskaita rėmėsi 2015–2016 m. situacijos analize.

IV. IŠVADOS

Atsižvelgdami į „Korupcijos suvokimo indekso 2017“ atliktos apžvalgos rezultatus, darome šias išvadas:

4.1. 2017 m. fiksuojamas KSI rodiklio mažėjimas arba stagnacija daugelyje valstybių tiek pasauliniu, tiek regioniniu mastu.

4.2. Bendroji KSI dinamika rodo, kad rezultato išlaikymas nebūtinai byloja apie neigiamas situacijos tendencijas, tačiau jis tampa savotiška žinia, kad Lietuvoje vis dar trūksta reikšmingų antikorporcinių permainų. Pabrėžiamas būtinumas kompleksiskai stiprinti antikorporcinę aplinką, t. y. būtinos ne tik išorinės baudžiamosios ir disciplinarinės priemonės, kurias taiko teisėsaugos ir priežiūros institucijos, bet ir pačios institucijos (tiek viešosios, tiek privačios) turėtų skirti daugiau dėmesio tvarios institucinės aplinkos kūrimui diegdamos vidinius savikontrolės mechanizmus (etikos kodeksai, nulinės tolerancijos politika, atitikties (*angl.* compliance) programos ir pan.).

4.3. Prioritetinis dėmesys turėtų būti skiriamas nepotizmo, protekcionizmo, interesų konfliktų, politinės korupcijos kontrolei ir prevencijai įstatymo leidžiamosios ir vykdomosios valdžios bei savivaldos lygmenyse.

4.4. Būtina užtikrinti pilietinės visuomenės įtraukimą į pastarųjų klausimų sprendimą. Tiek šalies vyriausybė, tiek privačios institucijos turėtų proaktyviai viešinti informaciją atvirų duomenų formatu, tokiu būdu suteikdamos piliečiams galimybę ir įgalindamos juos įsitraukti į valstybės

¹⁸ Prieiga per internetą: http://www.sgi-network.org/docs/2017/country/SGI2017_Lithuania.pdf

valdymą ir dalyvavimą sprendimų priėmimo procese. Informacija apie valstybės biudžetą, kompanijų nuosavybės klausimus, viešuosius pirkimus bei politinių partijų finansavimą leistų žurnalistams, pilietinei visuomenei bei korupcijos paveiktoms bendruomenėms efektyviau identifikuoti korupcinius mechanizmus ir tokiu būdu tapti socialiniais partneriais kovoje su korupcija.

KSI ir jo šaltinių rodiklių pokyčiai 2012–2017 m.

Priedas Nr. 1

Metai	Vertinta šalių	Šaltinių skaičius	KSI balai	Standartinė paklaida	Vieta pasaulyje	Vieta ES	Vieta ES ir Vakarų Europoje	Šaltinių indeksai		Šaltiniai									
								MIN	MAX	BF (SGI)	BF (BTI)	IMD	ICRG	WEF	EIU	GI	FH	VDEM	
2017	180	9	59/ →	2,21	38/ →	16	19/ →	55	63	62/ ↑1	69/ ↑4	48/ ↓5	59/ ↑1	52/ ↓4	55/ ↑1	59/ →	62/ ↑3	67/ ↑3	
2016	176	9	59/ →	1,36	38/ ↓2	16	19/ →	53	65	61/ ↓20	65/ ↓1	53/ ↑2	58/ ↓2	56/ ↓4	54	59/ ↓4	59/ ↑4	64	
2015	168	8	59/ ↑1	3,32	36/ ↑4	16	18/ ↑2	51	81	81/ ↑16	66	51/ ↑7	60/ ↑19	60/ ↑5	54/ ↓17	63	55		
2014	175	8	58/ ↑1	3,85	40/ ↑3		20	41	71	65	66	44/ ↓4	41	55/ ↑7	71	63	55		
2013	177	8	57/ ↑3	3,8	43/ ↑5		20/ ↑3	41	71	65	66	48/ ↑3	41/ ↑10	48/ ↑1	71	63	55		
2012	176	7	54	5,3	48		23	31	71		66	45	31	47	71	63	55		